

Nhà Toán học MAURICE AUDIN là ai?

Lê Quang Ánh, Ph.D.

Hội Toán học Pháp quốc (Société Mathématique de France) chính thức loan báo giải thưởng Maurice Audin 2016 được trao cho **Bakir Fahri** tại Alger vào ngày 10 tháng 12 năm 2018 và cho **Ngô Bảo Châu** tại Paris ngày 12 tháng 12 năm 2018¹.

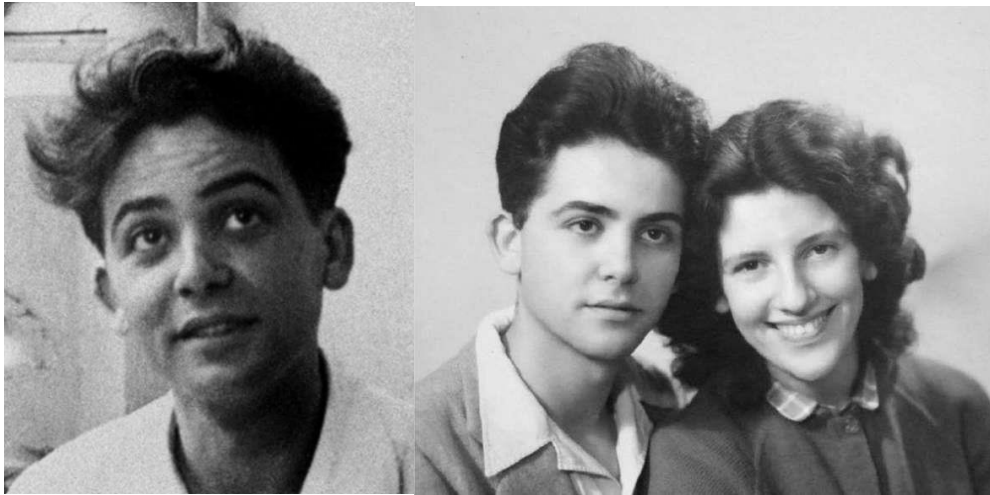
Báo Tuổi Trẻ 15/12/2018 và nhiều báo khác ở Việt Nam cũng vừa mới đưa tin:

GS Ngô Bảo Châu nhận giải thưởng Toán học Maurice Audin

vì những đóng góp cho sự nghiệp Toán học của mình.

- Giải thưởng Maurice Audin là giải thưởng gì?
- Maurice Audin là ai?
- Vụ Maurice Audin (affaire Maurice Audin) đã xảy ra từ hơn 60 năm nay và cũng đã được nhiều đời Tổng thống Pháp biết tới và cho ý kiến giải quyết. Vụ đó xảy ra như thế nào?

Qua bài viết này chúng tôi sẽ giúp bạn đọc tìm hiểu sự việc và những gì ngày nay người ta đã làm được để giải oan và vinh danh người quá cố.

Maurice Audin (1932 - 1957) và vợ Josette Audin.

¹ Không phải giải Maurice Audin năm 2018 như một số báo viết, mà là giải năm 2016.
<https://images.math.cnrs.fr/+Remise-du-prix-Maurice-Audin-2016-Paris-12-12+?lang=fr>.

Giải thưởng Maurice Audin.

Giải thưởng Toán học Maurice Audin là một giải thưởng do Hội Toán học Pháp quốc (Société Mathématique de France) và Hội Toán học ứng dụng và Công nghiệp Pháp quốc (Société de Mathématiques Appliquées et Industrielles de France) sáng lập vào năm 2004.

Trước đó, vào năm 1958, đã có một giải thưởng mang tên Maurice Audin do cá nhân Giáo sư Gérard Tronel (1934 – 2017) vận động thành lập để tưởng nhớ một người bạn, một người đồng nghiệp, một nhà Toán học đầy triển vọng (nhưng chưa kịp nở hoa) bị giết oan uổng. Giải thưởng này chưa được các tổ chức Toán học công nhận và chỉ kéo dài được đến năm 1963. Cũng chính Tronel với sự giúp sức của nhiều nhà Toán học, nhiều nhà hoạt động chính trị, trong đó có nhà Toán học nổi tiếng Laurent Schwartz, tiếp tục vận động, cho nên giải thưởng Toán học Maurice Audin chính thức ra đời vào năm 2004 do hai tổ chức Toán học lớn nhất nước Pháp chủ trì như đã nói ở trên.

Giải thưởng gồm một bằng khen và 1500 Euro cho mỗi người, trao tặng hằng năm cho một nhà Toán học Pháp và một nhà Toán học Algérie có nhiều thành tựu xuất sắc nhất trong thời gian qua. Ngoài ra, mỗi người được giải sẽ được tài trợ hoàn toàn một chuyến du lịch một tuần ở Algérie (cho nhà Toán học Pháp) hoặc ở Pháp (cho nhà Toán học Algérie).

Giải thưởng năm 2016 được tổ chức vào ngày 12 tháng 12 năm 2018², trao tặng cho nhà Toán học NGÔ BẢO CHÂU (Pháp gốc Việt) tại Paris. Chủ tịch hội đồng xét duyệt là nhà Toán học Cédric Villani (Huy chương Fields 2010).

GS Ngô Bảo Châu và nhà Toán học Cédric Villani³.

² Báo chí hay nói là giải Maurice Audin 2018 là không chính xác (Xem tin chính thức của Hội Toán học Pháp quốc ở đây: <https://www.ljll.math.upmc.fr/AUDIN/web/prix.htm>).

³ Cả hai nhà Toán học này cùng được tặng thưởng Huy chương Fields 2010. Villani từng là Giám đốc Viện Toán học Henri Poincaré từ 2009 đến 2017. Hiện nay ông là dân biểu Hạ viện Pháp phụ trách công tác Khoa học Kỹ thuật.

Tiểu sử Maurice Audin.

Maurice Audin là một nhà Toán học người Pháp của thế kỷ 20 mà cuộc đời và số phận gắn liền với cuộc chiến tranh Pháp-Algérie.

Ông sinh vào ngày 14 tháng 2 năm 1932 tại Beja, cách thủ đô Tunis của Tunisie khoảng 100 km về phía Tây, ở đó cha ông là một viên chức cảnh sát địa phương⁴. Những năm thơ ấu, ông sống cùng gia đình tại Aïn Draham rồi Bayonne (Tunisie) cho tới khi chiến tranh đòi độc lập Algérie nổ ra. Cha ông vào quân đội, chuyển về đóng tại Toulouse, Pháp.

Sau đình chiến vào tháng 6 năm 1940, gia đình Audin về Toulouse, sau đó dọn về Koléa, cách thủ đô Alger của Algérie khoảng 30 km về phía Tây-Nam. Năm 1943, ông được gởi vào trường thiếu sinh quân Hamman Righa, rồi trường dự bị sĩ quan Autun cho đến hết bậc trung học.

Năm 1949, ông vào trường Đại học Alger, và tốt nghiệp Cử nhân Toán năm 1953. Do có một vài kết quả nghiên cứu sáng giá, ông được tuyển làm phụ tá cho giáo sư René de Possel⁵ tại Đại học Alger. Trong khi giảng dạy, Audin vẫn học tập và nghiên cứu, chuẩn bị luận án Tiến sĩ của mình dưới sự hướng dẫn của giáo sư René de Possel.

Năm 1953, sau khi tốt nghiệp Cử nhân, Maurice Audin lập gia đình với cô sinh viên Toán Josette Sempé. Họ đã gặp nhau ở ghế đá sân trường và trong thư viện trong những ngày cùng nhau miệt mài học tập. Họ có ba con, Michèle (sinh năm 1954, sau này cũng trở thành nhà Toán học), Louis (1955) và Pierre (1957).

Những năm tháng cuối cùng của cuộc đời Maurice Audin được ghi dấu bằng hai sự việc: hoàn tất luận án Tiến sĩ và tham gia hoạt động chính trị. Những nghiên cứu Toán học của ông có rất nhiều hứa hẹn. Ông đã gửi trình cho Hàn Lâm Viện Khoa học sáu bản báo cáo đăng trong *Comptes-rendus de l'Académie des Sciences*. Chính giáo sư René de Possel, trong Đại hội các nhà Toán học ở Roumanie, đã chính thức giới thiệu một số thành quả của Audin trước Đại hội.

Về mặt chính trị, từ năm 1951, ông đã là cảm tình viên của đảng cộng sản Algérie và mặt trận đòi độc lập cho Algérie khỏi chế độ thực dân Pháp. Ông đã che chở cho Paul Caballéro, một cán bộ cộng sản của mặt trận đòi độc lập, đang bị săn lùng. Đêm 11 tháng 6 năm 1957, ông bị một toán lính nhảy dù Pháp bắt đi, và mười ngày sau, ngày 21 tháng 6 năm 1957, không ai còn thấy dấu vết của ông nữa.

⁴ Thời ấy, Tunisie, Maroc, Algérie đều là thuộc địa của Pháp.

⁵ René de Possel (1905 - 1974), một trong những người sáng lập ra nhóm Bourbaki. Vài năm sau, do bất đồng ý kiến (chuyện riêng) với thủ lĩnh nhóm là Andre Weil, Possel ra khỏi nhóm hoạt động riêng.

Những ngày cuối cùng, ông cũng vừa hoàn tất luận án Tiến sĩ của mình, nhưng không còn có dịp đích thân trình trước hội đồng giám khảo. Năm ấy, ông mới có 25 tuổi.

Tháng 12 năm 1957, tức là sáu tháng sau khi ông mất tích một cách đáng ngờ, giáo sư René de Possel, được sự đồng ý của một số nhà Toán học danh tiếng, đã chính thức cho trình luận án Tiến sĩ của Maurice Audin với tư cách vắng mặt (*in absentia*) tại Đại học Khoa học Paris. Hội đồng giám khảo gồm bốn nhà Toán học nổi tiếng: Laurent Schwartz (Chủ tịch), Jean Favard, Jacques Dixmier và René de Possel. Luận án được đánh giá xuất sắc (*Le Monde* du 3 Décembre 1957).

Sự thật về cái chết của Maurice Audin.

Thiếu tướng Jacques Massu năm 1957 là tư lệnh sư đoàn 10 nhảy dù Pháp.

Đầu năm 1957, cuộc chiến tranh đòi độc lập cho Algérie đến thời kỳ cao điểm. Tháng 1 năm 1957, Thủ tướng Pháp Guy Mollet bổ nhiệm Thiếu tướng Jacques Massu làm toàn quyền ở Algérie. Ngay sau đó sư đoàn nhảy dù số 10 của tướng Massu nhanh chóng chiếm Algérie, gieo kinh hoàng trong dân bản xứ và cả dân Pháp sinh sống tại đó.

Lính nhảy dù Pháp tin rằng đảng cộng sản Algérie là chủ mưu nhiều vụ khủng bố, nhân danh đấu tranh đòi độc lập cho Algérie. Họ phải tìm cho ra thủ lĩnh của đảng, Paul Caballéro. Họ được tin mật báo rằng Paul Caballéro đang bị bệnh và được chăm sóc bởi một bác sĩ ở một nơi bí mật nào đó ở Alger.

Bà Josette Audin nói rằng họ đã bắt được người bác sĩ ấy, và khi bị tra tấn dã man, ông ta đã khai tên chồng bà là người đã che dấu Caballéro. Bà nói với báo chí:

Chồng tôi không bao giờ là tên khủng bố. Chồng tôi không giúp đỡ bất cứ tên khủng bố nào. Họ đã bịa chuyện.

Bà kể tiếp:

Khi ấy là 23 giờ ngày 11 tháng 6 năm 1957. Các con tôi đang ngủ, thằng Pierre nhỏ nhất mới một tháng tuổi. Có tiếng gõ cửa. Tôi nghĩ rằng có một cuộc thăm viếng nào quá trễ và ngậy thơ mở cửa. Nhiều người ập vào, đó là những tên “para”(lính dù) đáng sợ. Họ bắt chồng tôi mang đi.

Tin chính thức loan báo với báo chí rằng ngày 21 tháng 6 năm 1957, trong khi được di chuyển qua một nơi khác, Maurice Audin đã đào thoát. Và sau đó lực lượng an ninh không có tin tức gì thêm.

Bà Josette Audin không tin câu chuyện chồng bà đào thoát. Bà có tin nói rằng chồng bà bị siết cổ chết bởi kẻ sát nhân là trung úy Charbonnier ở một trung tâm điều tra của lực lượng an ninh.

Theo ký giả Jean Charles Deniau trong cuốn sách *La vérité sur la mort de Maurice Audin*⁶ thì Maurice Audin bị giết bởi một hạ sĩ quan theo lệnh của tướng Massu, tư lệnh sư đoàn nhảy dù số 10.

Theo một điều tra riêng của nhà sử học Pierre Vidal Naquet⁷ thì câu chuyện Maurice Audin đào thoát trong khi di chuyển rồi mất tích là không thể chấp nhận được. Ông đã chết trong đêm 21 tháng 6 năm 1957 trong một cuộc tra tấn dã man, người ra lệnh trực tiếp là tướng Aussaresses – phó tướng phụ trách tình báo của tướng Massu - theo lệnh của tướng Massu.

Thi thể của Maurice Audin không bao giờ được tìm thấy.

Người ta đã làm gì để tìm công lý cho Maurice Audin?

- **Nhóm thân hữu Audin.**

Sau khi chồng mất tích, bà Josette Audin đã làm đơn gõ cửa nhiều nơi ở Alger để tìm công lý cho chồng. Chính quyền địa phương cũng như chính quyền Pháp không trả lời. Một nhóm các đồng nghiệp tập hợp lại theo sáng kiến của Jacques Fernand Cahen, giáo sư Anh văn, tổ chức hội thảo, gửi bản phản đối cho báo chí và các nhà lãnh đạo. Sau này có sự tham gia của nhà Toán học Laurent Schwartz và nhà sử học Henri Irénée, phó chủ tịch hội Sử học Pháp. Hoạt động của hội kéo dài tới năm 1962 được sự động viên góp sức của rất nhiều trí thức ở nhiều nơi trên khắp nước Pháp.

⁶ Jean Charles Deniau. *La vérité sur la mort de Maurice Audin*. Des Equateurs (9 janvier 2014).

⁷ Pierre Vidal Naquet. *L’Affaire d’Audin*. Editions de Minuit, 1989.

- **Vận động ở cấp cao hơn.**

Ngày 16 tháng 5 năm 2001, bà Josette Audin nộp đơn lên tòa án Paris thừa tướng Aussaresses về tội giết người và tội chống nhân loại. Tòa tuyên bố vô thẩm quyền.

Tháng 6 năm 2007, khi Tổng thống Nicolas Sarkozy vừa mới đắc cử, bà viết thư cho ông yêu cầu làm sáng tỏ cái chết của chồng bà và nước Pháp phải chịu trách nhiệm vụ việc này.

Ngày 1 tháng 1 năm 2009, Michèle Audin, con gái của ông bà Audin, cũng là nhà Toán học, giáo sư Đại học Paris-Sud, từ chối nhận Bảo Quốc Huân chương do Tổng thống Sarkozy trao tặng với lí do là ông đã không trả lời thư của mẹ bà khi được yêu cầu giúp làm sáng tỏ cái chết của cha bà.

Năm 2012, trong chuyến thăm viếng Alger, Tổng thống Hollande đã đến viếng tượng của Maurice Audin. Nhân dịp này, Tổng thống Hollande yêu cầu Bộ nội vụ Pháp cho điều tra về cái chết của Maurice Audin.

Ngày 8 tháng 1 năm 2014, TV Grand Soir 3, trong một chương trình đặc biệt, đã phát đi một tài liệu nói rằng tướng Aussaresses (đã chết vào tháng 12 năm 2013 trước đó) nói với ký giả Jean Charles Deniau rằng chính ông ta đã ra lệnh giết Maurice Audin.

Tháng 6 năm 2014, trong bài diễn văn đọc nhân buổi lễ phát giải thưởng Toán học Maurice Audin, Tổng thống Hollande nhân danh nước Pháp chính thức thừa nhận rằng không phải Maurice Audin trốn thoát mà đã bị giết chết trong một trại giam, theo nhân chứng và tài liệu có được.

Tổng thống Macron và bà Josette Audin tại nhà riêng của bà.

Sau khi Tổng thống Macron đắc cử, một nhóm các nhân sĩ trí thức có vai vế, yêu cầu Tổng thống cho công bố các tài liệu liên quan đến cái chết của Maurice Audin mà Tổng thống Hollande đã nói vào tháng 6 năm 2014.

Ngày 12 tháng 1 năm 2018, nhà Toán học và cũng là dân biểu Quốc hội Cédric Villani, đã gặp và nói chuyện với Tổng thống Macron về vụ án Maurice Audin. Tổng thống Macron tuyên bố: “*Maurice Audin đã bị hành quyết bởi quân đội Pháp trong chiến tranh Algérie. Hiện nay không còn dấu vết gì trong hồ sơ lưu trữ.*”

Ngày 13 tháng 9 năm 2018, Tổng thống Emmanuel Macron đến nhà riêng của bà Josette Audin ở Bagnolet, Paris, trước sự hiện diện đông đủ của gia đình bà Audin, Tổng thống công nhận trách nhiệm của nước Pháp trong sự mất tích của Maurice Audin và chính thức xin lỗi gia đình bà.

Vụ án Maurice Audin khép lại kể từ ngày hôm ấy, ngày 13 tháng 9 năm 2018.

Tài liệu tham khảo:

1. Jean Charles Deniau. *La vérité sur la mort de Maurice Audin*. Des Equateurs (9 janvier 2014).
2. Pierre Vidal Naquet. *L’Affaire d’Audin*. Editions de Minuit, 1989.
3. *Prix de Mathématiques Maurice Audin*.
https://fr.wikipedia.org/wiki/Prix_de_math%C3%A9matiques_Maurice-Audin.
4. *Guerre d’Algérie: Trois questions pour comprendre l’affaire Maurice Audin et la déclaration de Macron*.
<https://www.20minutes.fr/societe/2336103-20180913-guerre-algerie-trois-questions-comprendre-affaire-maurice-audin-declaration-macron>

Và nhiều tin tức và hình ảnh trên Internet.

©2018 lequanganh.